

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25. — VIDEM, 1. - 15. JUNIJA 1953. Leto IV. — Štev. 66
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Kato cel
je jutro v vilo

Oh, daj zasijaj svit nam zore bajne,
vslani, sonce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice
pogažene pravice!

Ivan Trinko

Diskriminacija tudi pri volitvah

Le malo dni nas še loči od volitev, pri katerih smo tudi mi beneški Slovenci zainteresirani in bomo glasovali. V našem volilnem okrožju se je predstavilo kar deset kandidatnih list volivcem. Vse liste so italijanske in pripadajo najrazličnejšim političnim ideologijam. Vsi govore o demokraciji, o miru, o svobodi, o pravičnosti in te njihove besede so z velikimi črkami zapisane tudi na raznobarnih lepkih, s katerimi so prekrti zidovi po mestih in naših vaseh. Nobena od vseh teh strank pa se ni spomnila, da živi v videmski pokrajini 60.000 Slovencev, ki so zapostavljeni in se jim odrekajo tudi najosnovnejše pravice.

Na zadnjih državnoborskih volitvah je večina naših volivcev glasovala za isto stranko, ki ima za znak štít s krizem. To so napravili ne toliko zato, ker so videli v tej stranki ali v ljudeh, ki jih je predlagala kot svoje kandidate, branitelje svojih koristi, ampak zato, ker so mislili, da napravijo na ta način svojo dolžnost kot katoličani.

Za koga pa bodo volili beneški Slovenci pri sedanjih volitvah? To je vprašanje, ki so si ga zastavili številni pošteti možje.

Slovenske politične organizacije v Italiji so sledile razpoloženju naše narodne manjšine in sklenile, da pri teh političnih volitvah ne bodo predstavile svoje lastne liste zaradi tega, ker novi volilni zakon ne daje Slovincem v Italiji niti najmanjše možnosti, da bi lahko izbrali svojega lastnega zastopnika za poslansko zbornico. V znak protesta so te organizacije sklenile pozvati volivce naj oddajo belo glasovnico.

Mi s tega mesta ne bomo prerokovali kako in zakaj se bodo odločili volivci v Beneški Sloveniji. Opozoriti hočemo samo, da je pri nas položaj precej drugačen, kot pa na Goriškem. Pri nas je krščanska demokracija špekulirala z globokim verskim čutom večine našega ljudstva in bi ga na tej osnovi rada še enkrat prevarila. S takega vidika se torej predstavljajo v naši deželi tudi te volitve.

Kaj takega pa se ni zgodilo v Val d'Aosti, kjer živi prebivalstvo, ki govori po francosko, da ne omenimo nemškega prebivalstva v Gornjem Poadižju. Val d'Aosta, ki ima le nekaj več prebivalcev kot pa je nas, uživa vse prednosti, ki jih ji daje deželna avtonomija s posebnim statutom in so ji poleg tega dali tudi jamstvo in možnost, da lahko izvoli po enega svojega zastopnika v parlament in senat, ker je zaokrožena v poseben volilni kolegij. Zakaj taka diskriminacija? Ali Valdostani niso italijanissimi v toliki meri kot smo mi? Mnenja smo, da bi med nami in njimi ne smelo biti razlike, ker poznamo tiste ljudi, ki smo jih spoznali ko so se borili za Italijo skupaj z nami v planinskih bataljonih.

Legenda o madve italijanska Beneški Sloveniji ne drži več. Zato je absurdno in smešno vztrajati pri trditvi, da se je naše ljudstvo odreklo svoji narodnosti samo zato, ker je bilo vedno zvesto Italiji in je tej Italiji dalo najboljše planinske vojake. Dobro namreč vemo, da je tudi Val d'Aosta dala bataljon planinskih vojakov z istim imenom in še bataljona Cervino in Monte Rosa. Prav tako je absurdna in smešna trditev, da mi nismo upravičeni, da bi nas smatrali kot narodno manjšino zato, ker slovenska govorica naših ljudi ni prav tako kot tista, ki jo govorijo v Ljubljani, ko pa je vendar vsem znano, da tudi francoska govorica iz Val d'Aosta niti zdaleč ni tako kot se govori v Parizu.

Spričo take jasne in odkrite protislovenske politike, ki je danes v Italiji v

VOLILNA BURJA PIHA NA VSE STRANI

• »Če boste volili zvezdo in krono se bo vrnil kralj, ki mu teče po žilah slovenska kri kot vam.« To je geslo, ki so ga razširili monarho-fašisti v Beneški Sloveniji, da bi pregovorili naše volivce naj vclijo za njihovo stranko. Do gotove mere imajo prav. Pokojna kraljica Jelena je bila Crnogorka, torej naše krvi. Monarho-fašisti to vedo in prav tako je vedel tudi tisti govornik, ki je prišel prvič v Beneško Slovenijo, pa je slišal da se govori tu samo slovensko in da tisti, ki govorijo po italijansko, izgovarjajo besede tako, kot jih ponavadi izgovarjajo vsi tujci, ki govorijo po italijansko.

• Nek simpatizer MSI-jevcev v št.

Zakaj tako? Ali je morda inž. Gaggia, naš nepričakovani »zaščitnik« v strahu, da ga bo kdo smatral kot izdajalca? Lahko bi kar brez skrbi priznal da tudi njemu pridejo prav slovenski glasovi, ker bi v tem ne bil niti prvi, niti ne zadnji.

• Čitali smo v »Vita cattolica« glasilo italijanske katoliške akcije v videmski pokrajini, med drugim: »... gornja Nadiška dolina ima sedem občin v katerih je 22.000 prebivalcev, ki so povečini drugorodci...« Na predvečer volitev torej, ko skušajo zbrati glasove naših ljudi za demokrščansko stranko, prizna tudi ta časopis da so ti ljudje drugačnega jezika. Lansko leto je pisal vse drugače. Tedaj je vse te »drugorodce« prikazoval kot

ko pa bi mi že prej povedali, da spada tudi ta vas k Nadiški dolini.

• On. Schiratti je končno obiskal Brezje. Preden je prišel je poslal »v dar« 80.000 lir, ki jih je država nakazala za novozgrajeno mlekarino. Schiratti je ob priliki svojega obiska obljubil, da se bo »animal« za potrebe tajpanske občine, vendar pa je dal razumeti, da je to njegovo zanimanje odvisno od izbire ki jo bodo naši volivci napravili pri sedanjih političnih volitvah. Ali bodo torej soglasno volili za demokristjane in torej za Schirattija ter bodo lahko uživali »sodove« njegovega zanimanja (šole, podpore, vodnjake, otroške vrtnice, delo in kruh in bogve kaj še vse) ali pa ne bo z vsem

PRI NAS IN PO SVETU

DVOJEZIČNOST NA KOROŠKEM — Predsednik koroške deželne vlade Wendenig je razdelil članom pokrajinske vlade predlog zakona o uvedbi dvojezičnega pouka v osnovnih, meščanskih in srednjih šolah na Koroškem.

KONGRES MEDNARODNE TRGOVINSKE ZBORNICE — Na Dunaju se je vršil 14. kongres mednarodne trgovinske zbornice, katerega se je udeležilo 90 gospodarskih predstavnikov iz 34 držav.

PONOVNO ZNIŽANJE AMERIŠKE POMOČI TUJINI — Esenhowerjeva vlada je sporočila, da namerava znižati prvotno predvidene kredite za pomoč tujini se bo tako zmanjšala od 5.828 milijonov dolarjev na 5.474 milijonov dolarjev.

V SVICI NASLI JUGOSLOVANSKO LITERATURO IZ XVI. STOLETJA — Dr. Mirko Rupnik, upravnik Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani je pred nedavnim našel v Svici 35 izvodov stare jugoslovanske literature iz XVI. stoletja, ki ni bila v jugoslovanski evidenci. Izmed teh izvodov pripade 20 stari slovenski protestantski književnosti. Odkrita sta tudi dva izvoda Trubarjevega evangelija iz 1555 leta, izmed katerih je bil dotedaj poznan samo en izvod v dunajski knjižnici.

VELIKE POPLAVE V LOUISIANI so zahtevale osem smrtnih žrtev. Poplavljenih je bilo 15.000 kvadratnih kilometrov, 30 tisoč ljudi je ostalo brez kilemet.

PREDSEDNIK MEDNARODNE BANKE V EVROPI — Predsednik mednarodne banke za obnovo in razvoj, Eugene Blach, je prispel iz Washingtona v Evropo, kjer bo imel razgovore v Parizu, Londonu, Zenevi in nekaterih mestih Zahodne Nemčije. Udeležil se bo sestanka administrativno - koordinacijskega komiteja OZN v Zenevi in seje banke za mednarodna plačila v Baselu.

DUNAJSKI KONGRES VELIKIH MEST IN MALIH OBČIN — Mednarodna zveza mest s sedežem v Haagu na Holandskem, bo imela svoj redni kongres od 15. do 21. junija na Dunaju. Razpravljali bodo o delu zveze, razen tega pa bodo obravnavali tudi predlog organizacije Združenih narodov o tehnični pomoči mestom. Na dnevnem redu so nadalje problemi velikih mest in malih občin, predvsem vprašanja dohodkov krajevnih skupnosti s pomočjo subvencij.

Volivci Beneške Slovenije!

NJE PARVIKRAT U TELIH POVOJNIH LJETIH, DE NAS ITALIJANSKI GOVERNO ZAMJETA NIMAR AN POUŠOD, KAR GRE ZA IMJET NAŠE NARBUJ ELEMENTARNE PRAVICE. TUDI TELIKRAT JE GOVERNOVA VEČINA NAPRAVILA TAK LEC ZA VOTACJONI, PO KATJERIM NAM JE ODVZETA USAKA MOŽNOST, DE BI MOGLI SAMI NASTOPIT PAR VOTACJONIH PARLAMENTA.

FRANCOSKI AN NJEMŠKI MINORANCI U ITALIJI SO PRIZNAL POSEBEN ŠTATUT, PO KATJEREM SI LAHKO VOTAJO SVOJE ZAŠTOPNIKE U PARLAMENTU AN U SENATU. BREZ DE BI SE GLEDALO NA PREDPISANO ŠTEVILO VOTOU, KAKOR TUO VAJA' ZA DRUGE CIRKOSKRICJONI ELETORAL U ITALIJI.

BENEŠKIH SLOVENCEU NAS JE PRIBLIŽNO TULK KOT FRANCOZOU U VAL D'AOSTI, PA NAM NEČEJO PRIZNAT POSEBNEGA ŠTATUTA, PO KATJEREM BI IMJEL TUD MI PRAVICO DO ADNEGA' DEPUTADA U PARLAMENTU AN ADNEGA' SENATORJA U SENATU. ČEJO' NAS PARSILIT, DE BI DALI NAŠE VOTE PARTIDOM, KI NAS NE PRIZNAJO AN KI BI SE Z NAMI SAMO POIGRAVAL, KAKOR TUO VJEMO' IZ DOSTIH IZKUŠENJ.

ZA POKAZAT PROTEŠT ZAVOJ TAKEGA DISKRIMINACIJSKEGA ZAPOSTAVJANJA SLOVENSKE MINORANCE U ITALIJI SMO SE ODLOČIL, DE BOMO PAR SEDANJIH VOTACJONAH VARGLI PRAZNE ŠKEDE.

ZATUO NAJ NE BO OBEDNEGA BENEŠKEGA SLOVENCA, KI BI VOTOU ZA KAJŠAN PARTIT. USAK VAŠ VOTO, DAN KATJEREMU KUOLI PARTIDU PRIDE REČ, DE STE DAL VAŠIM SOURAZNIKOM NOVO PALCO U ROKE, S KATERO VAS BOJU TEPLI.

ZATUO USAK DEMOKRATIČNI BENEŠKI SLOVENC PAR SEDANJIH PARLAMENTARNIH VOTACJONAH NAJ VOTA: PRAZNO ŠKEDO.

Lenartu je dal neofašistom na razpolago svoj avto, da bi jim služil pri volilni propagandi. Ko je skupina »camerato« iz Cedada vprašala, kdo je bil »italijanc«, ki je dal avto na razpolago, so jim odgovorili dovolj jasno: »Nek »scia« iz št. Lenarta.« To je čisto prav za tistega »scia« (Slovenca), ki noče biti tak. Celo fašisti so ga klicali z njegovim pravim imenom in upamo, da se zaradi tega ni razžalil.

• Inž. Gaggia »zaščitnik« Slovencev. Vsaj tako je izjavil sam o sebi v Teru ob priliki sestanka nekaterih predstavnikov slovenskih organizacij, ki so se tak naivno pustili od njega speljati na led. Inž. Gaggia je kandidat za poslansko zbornico na listi PSDI (italijanska socialdemokratska stranka) in je zahteval od zbranih, da morajo voliti znak z vzhajajočim soncem in da naj dajo samo njemu preferenčni glas. Svetoval pa je, naj delajo propagando v tem smislu skrivaj

veljavi in če upoštevamo, da nobena od strank, ki so v volilni borbi, ni zavzela stališča, da bi se tudi dejansko zavzelo za naše pravice, bomo pri volitvah oddali belo glasovnico. Na ta način bomo protestirali proti diskriminacijam vlade in proti sedanjemu volilnemu zakonu, ki je prevarantski, zlasti kar se tiče nas beneških Slovencev.

italianissime«. Da in še več. Omenjeni časopis je celo hujskal oblasti naj bi spravile v zapor zastopnike teh 22.000 »drugorodcev«. Kadar skušajo pridobiti glasove, vse take stvari prekličejo. Mi pa jih nismo in jih tudi ne bomo pozabili.

• Ta je izvirna: Nek komunistični propagandist v mali vasi Beneške Slovenije je pozval volivce naj volijo za KPI, ker bodo le na ta način lahko »dokazali« svetu, da so »italijanci«. Res lepi komunisti; njihov nacional-šovinizem prekaha celo onega od fašistov. V resnici nas zanima koliko glasov bodo nabrali ti gospodje, ki branijo »italijanstvo« tako imenovanih Nadiških dolin.

• Ob zaključku volilnega shoda v neki vasi v Nadiški dolini, ki ga je imel demokrščanski zastopnik, se je govornik približal organizatorjem in vprašal zakaj so se poslušalci (ki jih je bilo precejšnje število) vrnili domov tako brezbrizni. V resnici ob koncu volilnega shoda ni bilo ploskanja in ne komentarjev. Veste kaj so mu odgovorili? »Takšen je pač položaj v teh krajih. Res, da so vas ljudje poslušali, niso vam pa ploskali in tudi niso komentirali vašega govora, ker ste govorili preveč... nerazumljivo. Nekatere odstavke govora, nekatere argumente, o katerih ste govorili, niso mogli razumeti, ali pa so jih razumeli le zelo slabo.« Govornik je tedaj zmajal z glavo in dejal: »Da, da... Razumem, razumem. Lah-

skupaj nič. Toda on. Schiratti je morda pozabil, da naši ljudje vedo, da je bil prav on že pet let poslanec in v vsem tem času ni storil prav ničesar za naše vasi.

Matajurac

Izmenjava blaga med Slovenijo ter goriško in videmsko pokrajino

Na sestanku trgovinskih predstavnikov Slovenije, goriške in videmske pokrajine je prišla z italijanske strani želja, da bi se dosedanjih 600 milijonov lir za blagovno izmenjavo povečalo na 1 milijardo 200 milijonov.

S slovenske strani bodo izvažali cement iz Anrovega, opeko, kreda in mineralno vodo. To blago doslej ni bilo na blagovni listi. Tudi v bodoče pa bo Slovenija v glavnem izvažala les in lesne izdelke. Iz Italije pa bodo izvažali tekstil, električne stroje, nadomestne dele za motorje, umetna gnojila, olje, južno sadje, žveplo in semena.

Predstavniki videmske trgovinske zbornice so še posebej izrazili željo, da bi prišlo med videmsko Trgovinsko zbornico in Slovenijo do tesnejših stikov. Sporazum naj bi stopil v veljavo, čim ga bodo pristojni organi potrdili. V tem pa smo izvedeli, da so rimske oblasti dale

naročilo trgovski zbornici v Gorici, naj namesto nameravanega zvišanja, držijo obmejno izmenjavo blaga kar najbolj mogoče nizko, ker da se to Italiji ne izplača s političnega vidika.

V okviru videmskega trgovinskega sporazuma za obmejne izmenjave so v mesecu aprilu t. l. izdali 23 uvoznih dovoljenj v skupnem znesku 49 milijonov 914.000 lir. V istem mesecu je bilo izdanih tudi 17 izvoznih dovoljenj v skupnem znesku 39 milijonov 15.938 lir. Iz Jugoslavije so uvozili: les za kurjavo, žaganje, značilne lesne izdelke, konje za delo, govedo za zakol, sveže zaklano govejo živino itd.

Iz Italije pa izvozili: nadomestne dele za avtomobile, popravilo avtomobilov in raznih strojev, hidravlični material, računalne stroje, hišno orodje, izdelke za navadno rabo in drugo blago.

REZIJA

Pritisnila je huda vročina. Ljubitelji narave zapuščajo razgrete mestne zidove in iščejo prijetne sence v prosti naravi. Zadnje nedelje je prišlo v našo dolino že precej izletnikov. Ti izletniki prihajajo seveda z najrazličnejšimi motornimi vozili. Naši ljudje se trudijo, da bi tujcem nudili čimvečjo postrežbo in vljudnost, a ravno tako bi morale skrbeti tudi občinske oblasti, da bi pritegnile čim več izletnikov, da bi se tako pospešil tujski promet.

Treba bi bilo namreč polagati nekoliko več pažnje na vzdrževanje cest. Cesta, ki vodi iz Rezjute v našo dolino, je na primer v dobrem stanju, a na ovinkih so cestni kamni (kantoni) in ograje na mnogih krajih vse polomljene. Zaradi te zanemarjenosti bi prišlo prav lahko do velikih nesreč, kajti pod cesto poteka globoka in skalnata struga reke Rezje. Tudi občestne jarke bi bilo treba očistiti, ki so v skrajno zanemarjenem stanju. Ponekod je trava tako visoka, da se kantoni sploh ne vidijo iz nje. Če bi se vse to očistilo, bi bila tudi cesta širša in torej boljša za vozače.

Vse te stvari vidijo izletniki in so nas na to opozorili. Upamo torej, da bodo občinske oblasti vzele na znanje te opazke in bodo v kratkem poskrbele za ta red, ki je predpogoj za privlačnost turistov.

Dražba sečnje občinskih gozdov

Naša občina je dala na dražbo dva občinska gozda v predelih Beli potok in Skala nad Peručo. Kogar zanima ta dražba lahko pošlje na tajništvo občine svojo ponudbo. Dražba bo tajna in sečnja bo prodana tistemu, ki bo največ ponudil. Ponudbe naj se napišejo na kolekovan papir za 32 lir in naj bodo naslovljene na tajništvo občine. Priložiti je treba tudi kvacijo 30.000 lir za sečnjo v Belem potoku in 40.000 lir za sečnjo gozda Skala nad Peručo. Kvacijo je treba vložiti v »Banca del Friulia« v Moznici.

Cene »base« in količine lesa so sledeče: V Belem potoku: gradbeni les: 30 kubičnih metrov po 5119 lir kubični meter; drva: 100 presežnih metrov po 1082 lir za presežni meter.

V Skali nad Peručo: gradbeni les: 35 kubičnih metrov po 5367 lir kubični meter; drva: 100 presežnih metrov po 1379 lir za presežni meter.

Košnja trave na planini Kanin

Kdor bi rad vzel v najem košnjo trave na občinski planini Kanin, naj napravi prošnjo na prost papir na tajništvo občine. Prošnjo je treba vložiti čimprej.

Pogozdovanje Slatina - Klinac - Brdo

V kratkem bodo odprli center za pogozdovanje in bodo pogozdili kraje Slatina, Klinac in Brdo. Na delo bodo vzele brezposelne naše občine. Kdor želi dobiti zaposlitev pri tem delu naj se obrne na občinski urad za delo v Ravenci in naj napravi prošnjo. Poročeni delavci bodo imeli 600 lir dnevno, neporočeni pa 500 lir.

Sestava nove občinske zemljiške knjige

Videmski katasterski tehnični urad je začel v naši občini z merjenjem zemljišč za sestavo nove občinske zemljiške knjige. Lastniki zemljišč naj se zavedajo važnosti tega dela in zato jim svetujemo, da pomagajo geometrom kar morejo, da ne bo napak pri vrednotenju in prepisovanju.

BRDO

SMARTNA NESRECA PAR DJELU

Dne 20. maja naš vaščan Lendaro Jožef (Zanet), taz Terá star 70 let e šu tu potok Bedruža pjesak spravjat. Med tjem djelom, to se ne vje kako, ubogi mož e zgubu ravnotežje (kuilibrijo) an spada tu dan vjer an se unejou. Ko so judje hitro potem zagledali tu vodi nesrečnega moža martvega, so klicali autoritadi ta na puost an mjedihá za acertamente, natuo so ga nesli tu semetjerih. Ta dižgračja ne zlo komovlja cjelo našo dolino. Fameji od rancega Zaneta naše kondoljanje!

MUZAC — Če so bli Muščení pred 40. ljeti pogozdili njih goro, tu današnjih dnehan na bi tjela beti naša vas na ti najbuj bohatih naše doline an njeso bli mjeli bizunjo hoditi po svjetu za se uodinjati kruh. No so več koj 1000 hektar-

IZ NAŠIH VASI

jou sveta, ki anjelé no ne dajajo majednega pardjelka, zak ta na njih ne raste več še trava.

Kantjer za pogozdovanje e začeu pred kratkim djelati za pogozditi te kraje, zatuo naj judje več, ki no morejo pomajti Konzorciju od Terske doline, ki u je tu Teru. No zajtra no če mjeti no veliko bohatijo za šfrutati.

ZAVRH — Tej, ki to e usjem znano, tu naši vasi ve mamó take jame, ki tu jih nje tu cjeli Italiji. Komitat, ki u se interesá za te jame e odkriu pred kratkim take ljepe »sale«, ki to veja, ki no usi je vidita. Zatuo to bi muorli djelati več propagande an ljepo tu bi tjelo, ki tu Centi an ta na križišču Sv. Osvalda,

O tej reči smo povjedali kamunskim poglavarjem, ki so nam obljudil, de buju zbuojsal vodovod, a z djelom njeso še začel. Nje dougo od tega, kar so nekateri naši vaščani začel djelat galarijo u hrib, de bi ulovil več vode, a na žalost, oblasti so prepovjeóale naprej kopat. Druga voda je čeleč 2 kilometra od naše vasi, je dobra an jo je dosti. Če nam ne zbuojsajo vodovoda, naj bi nam posodil oblasti almanj potrebne tube, de bi vodo parpejal u vas takrat kadar je velika suša.

TAJPANA

Pretekli tjedan je paršu tu naš kumun onorevole Schiratti Guglielmo, poslanec (deputat) u parlamentu demokr-

kati an hoditi po potokah vodo točit. Ce Schiratti e bi se zarjes zauzeu za skočiti na pomuoč tej vasi o nje bi čaku dan pred votacijni za ji priti obečuvat nje-gá interesament an s to potjo jim uprašu, ki to zanj votej. To má prej dati, potem to se upraša voto. Zatuo Schiratti naj se ljepo zapuomne, tu našim kumune o ne bo več obrjetu judi, ki no mu dejta fiducjo.

FOJDA

CENEbola — Dne 15. maja je umrú po dougi an hudi boli naš vaščan Suko Alojz, star 76 ljet. Ranci Suko je živu več ljet u Čedadu, a na stara ljeta se je preseliu u Fojdo, kjer je umrú. Pokopali so ga u Campeju dre 17. maja. Na pogreb je paršo dost ljudi, saj je biu mož po usej naši okuolci zlo poznan an parljubljen.

Navodila za volitve

1. Usak votant je po lecu dužan iti votat, če ga ne zadržuje tehten uzrok.
2. Na votacijni parnesita za sabo »karto d'identitá« an certifikat eletoral.
3. Kar vam bo dau president volišča škedo an lapiš, pojdi u kabino.
4. U kabini prepogni an zalepi škedo, ne de bi nardiu kajšen senjo s lapišom na njej, zak drugače bo škeda neveljauna.

5. Kar dasta presidentu zaperto škedo an lapiš, bosta nardil svojo dužnost.
  6. Tako runanje vajà za ške-do za votat parlament an senat.
- Beneški Slovenci!
Prazne škode pridejo réč, dé smo votal za tistega kandidata, do katjerega imamo pravico, pa nam ga lec eletoral zavrača.
Pojdita an storita vašo dužnost!

nu ložita kako tabelo, zak no vjedita turisti, ki no po tej poti se vozijo. Zbudimo se an ne stucjmo spat. Forešti, ki no bi tjeli priti tu našo vas, no če parnesti dosti interesa.

SOVODNJE

Decembra 1951 je »Camera di Commercio« iz Vidma podelila pruoči plačilu na obroke (rate) našim kmetom 17 krau an je zagotovila, de so use krave dobre mlekarice. Na žalost pa smo ugotovil, de je od 17 krau samo ena taka kot prav kontrat, čemó rejčt, dobra mlekarica. Ne rečemo, de so krave slabe suorte, a morčbit, de naša klima jim ne djela dobro an zatuo bi željel, de bi jih zamenjal. Ce ne boju ugodil prošnji, sevjeđa jih ne boju mogli kmetje uzdarževat, zak od njih njemajo nobedne koristi.

BLAŽIN — Pred kratkim se je ponesrečiu naš vaščan Gujon Angel, star 42 ljet, ker je takuo nesrečno padu pred hišo, de se je zlomiu desno rame. Zdravit se bo muoru več cajta.

MATAJUR — Vodovod brez vode — Povječati muoramo, de novi vodovod ne daje zadost voče za use naše potrebinje. Prej je služila tista voda samo za vas Franci, a odkar so jo parpejal h nam je nimajo zadost ne adni ne drugl. Pretekli mjeseč, kar je nastopila parva suša, je blo težkuo za vodo, čakati smo muorli cjele ure za natočit kandle, ker je voda počasi ščurjela.

ščanskega partida. Nepričakovani onorevole se je ogledou skuazej cjeu naš kumun, saj e bi še tu Brezjah. Ce o nje bi sljep e sam vidou, ki par nas to komentá dati zlo več koj tuo, ki so fin donás dali. Cjesta, ki na peje tu Brezje to má jo komodatí an tej vasi to má dan bot za simpri nepajati še uodo. So pet ljet, ki to se obečeva, ki to če beti use nareto, ma judje intant no muorejo ča-

SV. LENART SLOVENOV

Huda tuča nam je uničila use pardjelke

Prizadjetim kmetom je trjeba skočiti na pomoč

Pretekli tjedan je zadjela našo okuolico velika nevihta. Naši kmeti so s grozo u očeh gledali hude nalive dažá, ketjerim se je potlé pardružila tudi tuča. Tuča je bla zlo debela an kjer je padala je nardila veliko škodo sadnemu drevju, vinjikam an usjem puojkim pardjelkom. Ura je bla ta dan strašna. Dažú an tuči se je pardružiu še vjetar, ki je kar lomiu use vejevje. U vič krajah so se u dolino usuli še plazovi zemlje, ki so pokopali zguodnje nasade na puojih an uničili cjele traumike. Rijeka Kozica je takuo narastla, de je preskočila iz potoka an se razlila po usej okuolici.

Škoda, ki so jo naši kmeti tarpjeli je takuo velika, de je nje mogoče cenit. Pardjelki, katjeri so naši kmeti s takim trudom posadil za ljetos so bli usi uničeni. Zatuo u imenu usjeh prizadetih kmetou uprašamo oblast naj hitro skoči na pomuoč, takuo kot je skočila na pomuoč po drugih krajih dol po Laškem. Naj pokaže sadá oblast, če zarjes skarbi za naše ljudi.

UDOBILA JE PLUG NA SREČOLOVU

Rina Kručil iz naše vasi je udobila na dobrodelnem srečolovu (pesca di beneficenza), ki so ga organiziral na praznik vina u Čedadu, nou plug, ki je biu med dostimi drugimi premji.

GORJANI

PRECE U ČE MJETI CJESTO ŠE BREH

Ce to bo šlo use ljepo naša vas na če beti končno povezana s Tersko dolino s kolouozno cjesto. No pravijo, ki ta cjesta na bi muorla beti nareta hljetu. Ma če judje no boju usi unidi dali njih pomuoč to zna priti, ki cjesta na če beti nareta še prej. Te rjes, ki kontribudi od štada so mali, ma ne stuojmo tega gledati. Importanto to e, ki ve mejmo našo pot. Korajžo Breženi, ljetos cjesto, potera pa električno luč.

FLIPAN — Še tu Flipano to se šperá, ki na budi cjesta, ki na veže njih vas s Cento prece končana. Tole djelo to če rjes parnesti dan velik progres naši vasi, saj ne bá ura, ki ve pridimo do tega po tekaj ljet, ki smo čakali.

Ma ne stuojmo uzabiti no rječ. Cjesta, ki na bo nas vezala s Cento na njema beti na preteza za se dištakati od našega kumuna. Nam to več torná kont stati itako, ki smo, zak če vse pridemo pod Cento bomo muorli plačuvati tase buj velike medtjem, ki pod Gorjani to ne bo itako. Naše afarje čemó djelati usedno tu Centi, kar ve bomo mjeli našo cjesto.

NIMAJO SV. DUHA

Na Binkošti smo bli pri maši in smo slišali lepo pridigo. Pridigar je povedal, da so Binkošti rojstni dan katoliške cerkve in da so ta dan apostoli prejeli sv. Duha in so prvič nastopili na javnih jeruzalemskih prostorih oznanjuoč Kristusovo vero. Takrat je bilo v Jeruzalemu mnogo ljudi iz vseh krajev sveta in niso znali judovskega jezika; apostoli pa so bili le neuki judovski ribiči. In zgodil se je čudež: apostoli so začeli govoriti v jezikih, katerih se niso inkdar učili. Vsak tujec, pa naj si je bil Rimljan, Grk, Arabec, Afrikanec itd., je slišal Kristusov nauk v svojem jeziku. Ta čudež je zblížal vse ljudstvo k apostolom, ki so vpraševali: »Ti, ki govore, ali niso vsi Galilejci? Kako je to, da govore v našem jeziku?«

Rimljane, Arabce itd. in da se morajo oznanjati božje resnice vsakemu narodu v svojem jeziku.

Po binkoštni pridigi si ne moremo tolmáčiti zakaj se nekateri duhovniki v Beneški Sloveniji, kjer živi kompaktno slovensko ljudstvo, kjer se je skozi tisoč let pridigalo in molilo v domačem jeziku, ne nauče slovenskega jezika ampak pridigajo in uče v uradnem jeziku, katerega ljudstvo ne razume. Kako tolmáčiti mršnje teh duhovnikov do domačega jezika, ki rje pustijo, da izginja hišna molitve, kakor, da bi učili nauk in molitve v

Tisti dan je na tisoče ljudi sprejelo Kristusovo vero. S tem čudežem je sv. Duh pokazal, da Kristusov evangelij velja za vse narode in ne samo za Jude

MOTIV IZ SV. PETRA SLOVENOV

tistem jeziku v katerem so se učili in molili od nekdaž starši otrok?

Taki duhovniki ne delajo po volji sv. Duha in v duhu katoliške cerkve, ki je mati vseh narodov, ampak po volji in duhu pokojnega Mussolinija, ki je izgnal domačo besedo iz naših cerkv.

Ali koristi to katoliški cerkvi in tradicijam naših ljudi? Posledice takega ne binkoštnega ravnanja se že poznajo in se bodo vedno bolj poznale. In kdo bo odgovoren za ta greh? Našim čitateljem bo lahko odgovoriti na to vprašanje.

PRAPOTNO

Ker djela par nas usako ljetu tuča zlo veliko škodo, so se kupe spravili usi kmetje an so se doguoril, de boju ustanovil konzorcij za se branit pruoč tuči. Ta konzorcij bi muoru organizirat postojanke, ki bi streljale kar pride huda ura an takuo bi se povezali tudi z drugimi konzorcij, ki že obstojajo u Krmínu, u Steverjanu an drugje po Brdih.

Pravijo, de rakete koštajo približno 2800 lir an za kriti tiste stroške bi muoru dat usak kmet; nekaj. Naši kmetje so veselo sprejel to inicjativo an upajo, de buodo s tjem obvarovali svoje njive an vinjke pred hudo uro.

ČUPCE — U naši vasi so začel parve djela za sezidat turan (zvonik). Usaka družina bo napravila določeno dni djela an takuo to zvonik hitro postavjen.

POLITIČNO ŽONGLIRANJE

O NAŠI UMETNOSTI

Ce se ozremo iz Furlanske ravnine proti severu, se pred nami v polkrogu vrstijo griči, posejani z vasicami, nad katerimi kipe v nebo zvoniki, ki spominjajo na stolp oglejske stolnice. Za griči so večji hribi, za njimi pa grebeni Alp z vrhovi Kanina, Matajurja in prav tam na vzhodu z osiveo glavo Triglava, čuvarja slovenske zemlje. Spredaj s trto porasle gorice, zadaj pa skalnate peči, razorane s plazovi. Tako že geografski relief združuje vsa nasprotja na tem koščku zemlje med Goriškimi Brdi in dolino Tolmence, med Furlansko ravnino in gorami nad Režijo. Če pa nas popelje romarska pot tja v skrite doline, med gore, vzdolž naših rek in potokov, v samotne zaselke po hribih, smo resnično začudeni spričo te razkositosti dežele med gorami.

In morda bi popotnik ne bil nič manj začuden, če bi mu začeli pripovedovati o umetnosti Beneške Slovenije. Kaj, ta čezela naj bi imela svojo umetnost? Saj še njeni prebivalci ne vedo zanjo! Umetnost v teh hribih, med trudnimi poljedelci in pastirji? Ej, da, tam v Čedadu in Vidmu, no, vemo — tam je umetnost doma; zrasla je pod sončnim italijanskim nebom, saj smo videli njene lepe priče in v knjigah smo brali o njih. O umetnosti Beneške Slovenije pa knjige kar molče!

Res je, trpko priznajmo — knjige molče! Zakaj? Ker naša uboga gorska dežela še ni rodila človeka, ki bi z ljubečim srcem prislunil govoric njenih umetnostnih spomenikov ter prikazal njihovo vrednost in pomembnost. Italijanske

le med Beneško Slovenijo in nekdanjo Kranjsko živahne kulturne zveze, da je plela med njimi ista umetnostna volja in da Slovenci ob Nadiži niso klicali arhitektov iz bližnjih italijanskih dežel — mnogo bi jih lahko našli že v Furlanski nižini in ne slabih! — temveč iz osrčja slovenske zemlje. Napis pri sv. Ivanu pa ni osamljen. Enak kamen najdemo v Briščah: »MAISTER ANDRE VON LACK MAI JAHR 1477« in v Ponikvah na Goriškem slični napis v osemdesetih letih 15. stoletja stavbarja Andreja iz Loke v tretjič imenuje. Toda razen napisa se v Briščah in Ponikvah ni ohranilo ničesar; stari cerkvi sta se morali umakniti novima, tako da si značilnosti Andrejevega stavbarstva lahko ogledamo le pri sv. Ivanu v Čele. Tako je ta cerkva postala zelo važna tudi za zgodovino slovenske umetnosti. Poglejmo jo malo.

Cerkvena ladja — prostor za vernike — je prav za prav del naravne vošine, zato jo pustimo ob strani. Mika pa nas prezbiterij, to je prostor, kjer stoji veliki oltar. Silast slavolok s posretimi ogli ga loči od cerkvene ladje, zaključen pa je prezbiterij s tremi stranicami pravilnega osmerokotnika, kot je navadno v slovenskem gotskem cerkvenem stavbarstvu. Obokan je z zvezdnatim rebrastim svodom, to je — značilna gotska kamepita rebra v obliki zvezde nosijo kakor okostje cerkvene oboke. Rebra sama pa izhajajo iznad konzol v stenah in te konzole so figuralno okrašene. Tu vidimo

»podpis«, svoj poseben mojstrski znak.

Tako po svoji stavbni obliki kot po tem kamnoseškem okrasu je naš prezbiterij gorenjsko-goriškega umetnostnega kroga, ki nam je okoli srede in v drugi polovici 15. stoletja zapustil veličastne stavbne spomenike v ladjah škofjeloške in kranjske župne cerkve, v prezbiteriju župne cerkve v Radovljici, v št. Vidu pri Vipavi ter v cerkvi sv. Urha pri Tolminu. Sedež te delavnice moramo iskati po vsej verjetnosti v Škofji Loki, kjer je bil doma tudi naš mojster Andrej. Nobenega dvoma ni, da se je izsolal v tej domači delavnici, ki je izučila tudi doslej po imenu znanega mojstra, ki je leta 1505. na novo sezidal prezbiterij cerkve sv. Danijela v Volčah pri Tolminu. Pri vseh teh stavbenikih se značilno družijo severna arhitekturna zasnova s kamnoseškim okrasjem, ki je našlo posebno plodna tla in nove pobude v kraškem okolju, kjer je obdelovanje kamna zelo udomačeno.

(Nadaljevanje sledi.)

JEAN HENRY DUNANT

Ustanovitelj rdečega križa

Pretekli mesec je mednarodna organizacija Rdečega križa praznovala 125. obletnico rojstva ustanovitelja te nad vse človekoljubne organizacije, Jeana Henrya Dunanta. Ob tej priložnosti je zvezni predsednik otvoril posebno radioddajo Mednarodnega Rdečega križa s kratkim nagovorom ter ugotovil, da je Dunantovo ime v zgodovini zapisano bolj svetlo kot imena vseh junakov uničenja. Dunantu se je posrečilo zgraditi most med najhujšimi nasprotji, ki sploh obstojajo, med moderno vojno in dobrotljivo človečnostjo.

Pred 94 leti po bitki pri Solferinu je dvignil svoj glas Jean Henry Dunant, ki se je rodil leta 1828, za zaščito in pomoč ranjenecem v vojnah, ki so ostali do takrat na bojnem polju prepuščeni strašni usodi muk in smrti. Njegov glas je vztrajno trkal na vest človeštva, dokler ni bila leta 1864 sprejeta od vseh držav zgodovinska Ženevska konvencija, ki je bolničarskemu in zdravniškemu osebu omogočila na bojišču in v bojnem zaledju reševalno delo ter določila za razpoznavni znak rdeči križ na belem polju. Ta konvencija pomeni obenem ustanovno listino mednarodne organizacije Rdečega križa.

Jean Dunant, ki je leta 1901 prejel Nobelovo nagrado za mir, je umrl leta 1910 zapuščen in pozabljen, zato pa je živel naprej in živi danes po vsem svetu njegova plemenita ideja. Pod zastavo Rdečega križa je po njegovih smrti stopalo iz leta v leto več borcev zoper vojno nasilje. Leta 1907 je bila podpisana v Haagu znamenita Haška konvencija, po kateri morajo vojujoče države ravnati z

udeleženci ljudskih uporov kot z vojniki redne vojske. Določen je bil odnos in ravnanje z vojnimi ujetniki, dalje pravila same borbe ter bila izrečena prepoved uporabljanja strupenih plinov in bakteriološka orožja v vojni. Naslednji mednarodni dogovor Rdečega križa leta 1929 predpisuje načine za izboljšanje usode ranjenecem in bolnikom ter za zaščito civilnega prebivalstva v vojni. Tej zaščiti daje nova določila zadnja konvencija iz leta 1949, s katero se obenem prepoveduje streljanje talcev.

Mednarodna organizacija Rdečega križa, ki združuje danes po vsem svetu več kot 30 milijonov članov, je v letih razvoja izpopolnila svoj program za pomoč človeku tudi v miru. Mir in bratstvo med narodi, zdravje, varnost in socialne pravice človeka, medsebojna pomoč, dobrota in ljubezen, lajšanje zlih posledic vojne ter pomoč pri elementarnih nezgodah — to so danes poleg humanstinskih akcij v vojnih spopadih svetla, globoka človečanska načela in cilji, za katere se bore organizacije Rdečega križa v vseh deželah sveta.

Prvi most iz aluminija

Prvi most za avtomobilski promet iz aluminija so postavili na reki Sangue-ray blizu mesta Arvida v Kanadi. S študijem in predelili so začeli že leta 1943. Najprej so morali ugotoviti, katere aluminijeve legure so najbolj prikladne in ali imajo prednosti pred železno konstrukcijo. Stroški za železni most so bili mnogo nižji od aluminijastega, vendar so se odločili za aluminij.

bil in koliko žalosti in trpljenja je prešel. Da ga je le mili Bog nazaj prinesel!

Pil je torej tudi doma. Tudi opil se je. Moj Bog! To se lahko zgodi človeku, ki ni vajen, posebno če je izmučen, je modrovala žena. Zapil je kmalu, kar si je bil pripravljen, a pohajanje v krčmo se ni hotelo končati. Delal je sicer čez teden in si tudi lahko kaj zaslužil, kajti delo je bilo veliko in delavec malo. Del za služka pa si je vsak teden pridržal za viro. Kmalu je postal navaden pijanček.

Nova, bolj skeleča, popolnoma nepričakovana žalost in bistroumna duša, je razumel položaj in strah ga je bilo. Kaj, ko bi mogel on delati! Bil pa je premlad in povrh brez vsake moči, ker je komaj postal hudo bolezen! Goreče je ljubil očeta, zato pa je tem ostreje občutil razjedajočo žalost vsakokrat, kadar ga je videl ob nedeljah, ko je šel opit domov. Žena je jokala in rotila moža, naj za božje veljo pusti grdo in sramotno navado. Mož je obljubljal. Delal je z največjo vneto vse dni in se ubijal. Toda nedelja ga je zapeljala.

Vaščanje so se mu sprva čudili iz nedoumljivosti znajevali z glavo; potem pa, ko so razumeli, so se mu posmeho

Stare vraže in pravce

Pečanska „Morà“

»Morà so stare, suhe, škrbaste ženske z debelimi očmi, sključene na povjerak, ki podne prebivajo po jamah al med skalami guorskih an hostnih potokou, kjer nikul ne seje sonce.

So hudobne, neusmiljene ponočne babe, ki njemajo družga namjena, kakor škodo djelat ljudem, jih martrat, jim stuort' tarpjet an jim stuort' umrjet' pred cajtam.

Po avemariji, kadar je že tarda temà, veljezejo iz njih jam, ogarnjene s čarumi plašči, po luhtu zletijo po vaseh, se ustavjajo pred vrati an pod okni an poslušajo, če u hiši stoka, jemanejče al joče kajšan bounik.

Kadar zavohajo bounika, se zmuznejo u hišo po kajšni škarbini al skuoze jamo od ključavnice, stopijo gor na rebra od bounika in ga »peštajo an mučkajo de bounik ne more vič sopst an pahjtjet an počasi, počasi se zaduši.

Narvčnè muoč imajo kadar je temà,

kadar ti hišni ugasnejo luč; zatuo kadar hišni čujejo de bounik težkuo sopè an jemanejče, hitijo paržgat luč an če bounik spi, ga hitro zbudijo, de ga »Morà ne zaduši. »Morà se vsi bojè, kjer nosi po hišah smart an druge nesreče.

Kadar zvečer zaspani otrok joče brez uržuha an sam ne vje kaj mu je, mu starši zatrucajo: »muč, muč, de te ne bo čula Morà!

Popotnik, ki se ponoč vrača damu trudan an potán se boji, de mu ne pride slabo po poti zatuo, ki »Morà bi mu stopila gor na rebra, ga »peštala an mu zaprla sapo.

Pa se tudi zgodi, de »Morà obsjenča kako garò, staro ženico an prebiva u nji. Takuo obsjenčena ženà postane »Morà an je še buj nevarna, ku te prave »Morè, kjer hodi okuole tudi podnè.

Takuo pravjo, de pred ljeti, u mali vasici Pečnjè blizu Matajurja, je živjela 'dna uboga an stara vedranka, ki se ni mogla oženit, kjer je bila reuna an zlo garda. Ostala je bila sama na svjete an za se preživjet je hodila prosit ubogajme al »petjatu. Kjer je bila takuo garda in kebasta, de nje mogla pogledat navzgor, nektere babe so začete cviblat, de je obsjenčana an de podnè hodi »petjatu za de zveje kje je kajšan bounik, za de ponoč ga pride »peštata. Povsod so jo poznal za »pečansko Morò an povsod so se je bal.

Kadar je paršla u kajšno vas, otroc so se skrili an gospodnje so hitjele zaperjat vrata, de ne pogleda notre. Njekšankrat je bila »pogledala u Toncinou hljev an krave so ble »gubile mljeko. Njekšno nuoč je huduo »peštala mlinarjevo nevjesto, ki se je bla previč nevedla štrukju; drugo nuoč je bla skor zadušila hlapca Arneja, ki se je blu previč napiu močnega žganja; an takuo naprej, de se je vse bala an nobedan je nje tjeu pod strjeho.

Takuo se je zgodilo, de u Starmici je najdla vse hiše zakloštrane an je muorla ponoč tje u Ložac. Kadar starmiški mešnar, ki jo je špegu skuoze oknò, se je zavišu, de je zapustila vas, je leteu gor u cjerku po kotlič te žegnane uodè, an je hodú gor an dol po vasi an kropiu povsod tode, ki je hodila »pečanska Morà. Bregantova Marjana pa je nabasala žerjavico u ponvò, je ložla na žerjavico rože sv. Ivana, ojko an druge žegnane trave an jè kadila gor po vas. Tuo je pomagalo, de u Starmici »Morà ni nobenega peštala.

Tisto nesrečno »pečansko Morò, ki u rojstnih bukvah je bila pisana za Minco, nezakonska hči Vance Ložčakove, so jo najdli martvo u zapuščenim kazonu dilzu Liuka. Uboga an nesrečna Minčica, ki je bila brumna kakor dušica an ki nje motila še vodè tičjacam tam u host', je umarla za lakotjo an mrazom zavoj neumnosti ljudi, ki so vjervali u neumne vrače.

LANDAR V NADIŠKI DOLINI

knjige pa o tej umetnosti molče, ker je bila njih pisecm pretuja in preskromna... Toda če molči človek — kričijo kamni!

V Landarski jami smo, v cerkvi sv. Ivana v Čele, na kraju, kjer se je po starem izročilu nekoč branila slovenska kraljica pred Atilovimi Huni. — Kakšen napis pa je tamle na kamnu, vzdanem zunaj svetišča? »MAISTER ANDRE VON LACH IAR 1477«. Napis torej pravi, da je leta 1477. sezidal to cerkev mojster Andrej, doma iz Škofje Loke na Gorenjskem.

Ta ugotovitev je zelo pomembna. Dokazuje nam, da so v srednjem veku vlada-

moža, ki piska na dučo in spet drugega, ki igra na gosli; dve figuri držita v rokah napisne trakove, neki mož si napiva iz majolike in kozarca in tamle je spet oseba, ki sklepa roke v molitev. Človeku se zdi, kakor bi se kamnosek, ki jih je izklesal, nenehno oziral okoli sebe in preli v kamen ljudi, ki jih je pravkar videl... Tam, kjer se rebra na oboku stikajo, so vdelani tako imenovani sklepniki, ploščati kamni s ščitki in riliefnimi podobami Marije z Jezuškom, svetnika s knjigo, Kristusove glave. Na enem teh sklepnikov je kamnosek izklesal celo svoj

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

ČRTICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Povojna črtica

Stradali so in trpeli, trpeli in stradali dan na dan. Molili so pa goreče in klicali nebeskega Očeta na pomoč; in nebeski Oče jih ni zapustil... Preživeli so; samo On zna kako, toda preživeli so.

V tem času je oče pri vojaki obupaval in si ni znal pomagati. Silno rad bi bil prihranil kaj za pomoček domačim. Toda kaj in kako? Kar je dobival, je bilo neznan, vendar je slednjo stotinko hranil in zbiral in pošiljal zdaj pa zdaj domov. Pa svotica je bila malo da ne smešna. Stresal je glavo, da bi mu mošeče skrbi odletele, pa ni šlo! Položaj se mu je zdel neznošen.

Prišla je kobariška nesreča, ki mu je neusmiljeno in popolnoma prekinila vsako zvezo z domom, in ne samo njemu! Moj Bog! Vse je končano! Vse je palo v roke lačnim in neusmiljenim Nemcem! Uboga žena, ubogi otroci! Nikoli več jih

ne bo videl! Nikoli!...

Prišel je v vojno ozemlje čeprav ne na fronto. Plača se mu je zvišala Sedaj! Cemu?

Zalost ga je morila noč in dan. Novice, ki so Bog ve od kod prihajale o skrajno obupnem stanju v zasedenih krajih, so ga spravile v popoln obup. Da bi žalost udušil, se je zatekel h kozarcu. Zazdelo se mu je, da mu vino koristi. Dajalo mu je nekaj hipnega olajšanja in razvedrila. »No, bodi! Saj itak ne pridem nikdar več domov in če pridem, ne dobim več živih!« je mislil in pil, kadar je mogel. Prišel je tudi v družbo z veselejšimi tovariši. Kaj se bo človek vedno le kisal! Kaj pomaga! Nič se ne popravi! Vse je šlo! Pil je torej in naposled je redno zapil vse, kar je dobil. Vdajal se je v usodo. Prihajala mu je sicer na misel nesrečna družina; mučil

(Nadaljevanje sledi.)

ZA NAŠE DELO

Zeljna muha

Na naših njivah, kjer je posajeno zelje, se večkrat vidi, kakuo mlade rastline slabo rastejo ali pa venejo. Če se če take rastlinice izrut, gre prou lahko, na koreniki pa se vid dosti malih čerčviku. Tisti čerči so larve zeljne muhe. Nardi lahko veliko škodo an uniči ves pardjelek zelja.

Zeljna muha je skoraj dnaka kot domača hišna muha. Parkaže se ponavad maja mjesca; svoja jajčka znese na koreniki zelja ali pa blizu njih. Iz jajčk se u treh do petih dneih izlježejo čerčviki, ki jedo najparvo tanke korenine, potlé pa tud glauno koreniko. Po 3 do 4 tednih se zabubijo u zemlji u globini od 2 do 10 centimetrou an potlé parljeze iz njih druga generacija muhe. Takuo se tista muha, če je dobro ureme, parkaže u treh generacijah. Škodo pa djelata parve dve, konc aprila an junja-julija mjesca.

Narbuojše se bucsta branil od tiste muhe, če buoste polival z raztopino 0,06 parstuočno sublimata (6 gramou sublimata na 10 litrou vode) ali pa z 0,3 parstuočno raztopino drevesnega karbolineja (30 gramou karbolineja na 10 litrou vode). Razstopira sublimata se parpravlja u leserih posočah, ne u željeznih! Usako rastlino je trjeba zalit s pou decilitra razstopine, prvič 4 dni po saditvi, potlé pa še dvakrat, 10. an 20. dan. Sublimat je zlo hudstrup an zatuo muorta bit zlo pravilni kar ga buoste parpravljali.

Djelo na njivi

Sadá je cajt, de okopate an osujete krompir. Par tistim djelu pa muorta bit zlo pravilni, zak u rahli zemlji se krompir ne smije osut preveč na visoko. Če krompir, ki raste na rahli zemlji preveč na visoko okopavate gre iz zemlje preveč mokrote an zatuo slabo raste. U takih primerih je buojš njivo večkrat opljet an prerahljat zemljo. Če se parkaže na krompirju strupena rosa (peronospera), ga muorta škropit kakor vinjiko.

... u sadounjaku

Par mladem sadnem drevju je trjeba okopat kolobarje (prastor okuoli drevesa) an jih tud pognojiti, de bo buojše rastlo. U suši je trjeba drevje zalivat. Od cajta do cajta je trjeba pregledat cepljenje an prerjezat vezl, de se ne boju za-

jedle u lubju. Iz divjakou je trjeba rjezat poganke. Mladike, ki zlo rastejo se parvežejo, de jih ne odtarga vjetar ali ne polomijo tiči.

Če sadje odpada, ga je trjeba pobrat an zažgat ali pa zakopat globoko u zemljo. Če je drevo preveč pouno sadja, odtargajte proč slabe an boune sade, zak takuo boju buojš se razvijali ostali.

... okuol vinjik

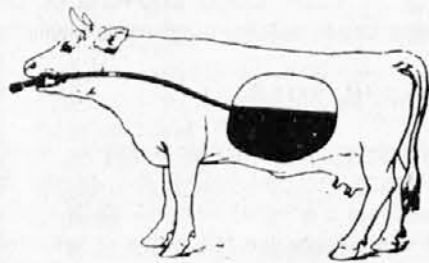
Tale mjesec je dosti djela okuol vinjik. Najbuj važno djelo je škropljenje an zveplanje. Strupeno roso (peronospero)

lahko ustavite, boune vinjike pa ne ozdravijo več. Zatuo muorta škropit u pravim cajtu. Nou preparat pruo tisti boljezni je Gaffarovo žveplo, ki ga je trjeba premješat u razmjerju 1 par stuo bordoški brozgi. S tisto mešanico se pobija tud grozdujno plesen (mufo) ali oidij.

Če vidite u grozduju molje (tarme), parnješajte škropilni brozgi tud svinčni arzenjat. Sadá je potrebno tud povezat mladje. Druga djela so tud zeleno ejepljenje an uničevanje trtjona.

Naglo napenjanje par živini

Par nas se usako ljeto zgubi več glau živine, ker jih muorajo zavoj napenjanja ubit. Napenjanje pride največkrat na pomlad, u zguodnjem poljetje an tud u jesen, kar je dosti frišne trave an djetelje.

NEPRAVILNA STOJA KRAVE

Živino začne napenjat, kadar se močno naje take jedi, ki u želuodcu hitro vre an razvija dosti plinou (gas). Tuo pride, če se pusti, de se tešča živina pase po travi, ki ima še roso ali, če je mlado še nezdrjelo djeteljo, lucerno ali drugo mlado trave. Posebno nagobarno je

pušcat živino past u jeseni ob mokri an vjetrouni uri. Prou takuo je nagobarna ugrjeta djetelja, ki je več cajta ležala u kupu, posebno še, če se živino potlé še napoji. Tud nagnla pesa (bjetula), rje pa an krompir napenjajo živino.

Takuo kot smo povjedali, pride naglo napenjanje zavoj tegá, ker se u želuodcu začno djelati hitro plini (gas). Tud par navadni jedi se nardijo u želuodcu plini, a počas. Pline, ki par tjem pridejo, živina kadar prežvekuje jih požene von skuoz požiraunik. Kadar se pa plini razvijajo na hitro an jih je preveč an varh tega je še trebuch napet, plini ne muorejo priti von, zak jed zatakne odpartino požiraunika u želuodcu. Zavoj tegá se trebuch močno raztegne, napne an partiska na pluča an sarce. Živina zatuo zmjeraj buj težkuo diha an kri ne kroži (cirkolá) kot bi muorla. Če nje hitre pomoči, se živina zaduši ali pa ji pokne želuodec. U cajtah pride takuo naglo, de nje več cajta za klicat veterinarja.

Kakuo se prepreča kravi napenjanje?

Napenjanje se lahko prepreči, če se gleda na živino an se je ne pusti, de je fuotar, ki bi ji mogu škodovati. Čeglih usi živinorejci vjedo, kakuo nagobarno je napenjanje an skarbijo, de ima živina nimar dobar fuotar se usegih dostikrat godi, de se živina napne.

Če napenjanje nje preveč hudo, se ga zdravi na več viž. U lahkih primerih, kadar nje nagobarno, de bi se živina zadušila, se lahko poskusi spraznit pline (gas) z želuodčno cevko (tubo). Ker pa je odpartina požiraunika u trebuchu zaparta

s fuotram, je trjeba živino postaviti takuo, de s sprednjimi nogami stoji buj visoko kot z zadnjimi. Na to vižo se use kar je u želuodcu pomakne pruo zadnjemu koncu an ne partiska na odpartino požiraunika. Narbuojše je, de se postavi živino z zadnjimi nogami u jamo al pa, de se položi pod taparve noge kak stolič ali kaj drugega takuo kot vidite na slici.

Če imate par rokah požiraunikovo cevko, ji dejte previdno skuoz usta an požiraunik u želuodec. Gledat je trjeba de tist tubo njema ostrih robou, de ne

Objeranje čerješeni

Čerješne je narbuojše objerat zjutraj ali zvečer kadar je hladno. Mokrih, rosnih an na soncu močno ogrjetih čerješeni ne smijete nabjerat, ker začno hitro gniti.

Čerješne, ki jih mislite prodat, jih muorate objerat s pečlji. Če se pečelj odtarga se cedi iz sada sok, jih zamaže an začno gnit še druge zdrave čerješne.

Za prevoz an za prodajo določene čerješne je trjeba nabrat malo prej, predno so popounoma zdrjele, a muorajo bit okusne an sladke. Ne smijejo pa bit tud preveč zguodaj nabrane, ker take rjeso zadost debele, njemajo prave barve an njeso sladke. Nezdrjele čerješne so tud buj lahke kakor pa zdrjele. Preveč pozno nabrane čerješne rade pokajo an hitro gnijejo, posebno občutijo tista, ki so zguodne suorte.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL	
	Po kg.
Krave	L. 210 do 230
Voli	» 240 » 260
Jenice	» 255 » 275
Ovce	» 155 » 170
Kozé	» 90 » 100
Kozliči	» 395 » 420
Jarta	» 330 » 355
Praseta	» 265 » 275

ZIVINA ZA REJO	
	Po glavi
Krave mlekarice	L. 145000 do 190000
Jenice breje	» 145000 » 180000
Praseta za rejo	» 5000 » 7500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA	
	Po kg.
Kokoši	L. 650 do 700
Piščanci	» 750 » 800
Race	» 525 » 675
Purani (dindje)	» 550 » 600
Zajci	» 275 » 295
Cibeta	» 180 » 250
Jajca usako	» 24 » 29

ŽITARICE	
	Po kuintalu
Ušenica	L. 7700 do 7800
Sjerak	» 5680 » 5770
Ušenična moka	» 8400 » 9560
Sjerkova moka	» 7250 » 7350
Ušenični otrobi	» 5150 » 5300

GRADBENI LES	
	Po kubičnem m.
Bukovi hlodi	L. 15000 do 16000
Orjevovi hlodi	» 17000 » 18500
Čerješnivi hlodi	» 17000 » 18000
Smrjekovi hlodi	» 15500 » 16250
Kostanjevi hlodi	» 15000 » 16000
Jesenovi hlodi	» 18500 » 20500

DARVA'	
	Po kuintalu
Bukove darvá suhe	L. 780 do 850
Bukove darvá surove	» 600 » 675
Mehke darvá	» 500 » 580
Bukovo oglje	» 3000 » 3200

SADJE AN ZELENJAVA	
	Po kg.
Čerješne	L. 30 do 50
Špargelni	» 280 » 350
Grah	» 80 » 90
Špinače	» 20 » 50
Krompir	» 30 » 35
Solata	» 45 » 60
Redič	» 45 » 60

SER AN MASLO	
	Po kg.
Mlekarniško maslo	L. 1000 do 1115
Domače maslo	» 900 » 950
Ser čez 2 mjesca star	» 475 » 500
Ser do dva mjesca star	» 640 » 700

Odgovorni urednik: *Tedoldt Vojmir*
 Založnik: »Matajur« d. z o. z.)
 Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47
 z dnem 26.7.1950
 Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Ljudska pravljica: Starček in smrt

Nekega dne gre starček v gozd sekati drva. Seka ves dan in proti večeru na-

pravi veliko butaro. Butara je zelo težka, da jo s težavo zadene na hrbet.

Obložen kot tovorna živina gre počasi proti svojemu domu. Cesta je dolga in

starček se utruji. Vrže butaro na tla in sede nanjo, da odpočije. Medtem ko po-

čiva premišljuje o napornem delu in vzdihne: »O smrt, pridi me rešiti!« In glej-

komaj izgovori besedo smrt, se mu ta v resnici prikaže. »Tukaj sem! Zakaj si me

klicati ga vpraša smrt. Starček se sedaj silno prestraši in ves tresoč se ji odgo-

vori: »Oh, nič! Hotel sem, da bi mi pomagala zadeti zopet to težko breme na

rame, ker sem slaboten.« Smrt mu pomaga zadeti butaro na rame in starček

odide proti domu in od takrat ni nikdar več prosil stvari, ki si jih ne želi.